

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

15. De Metu.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

cap. 1. docet poenitere proprie dici in rebus volu-
tarijs; cum quæ ipsi fecimus, vel diximus, aut quæ
de nostra voluntate, nostrouè consilio facta sunt,
ea nobis postea incipiunt displicere, sententiamq;
in ijs nostram permutamus: neminem poenitet,
quod natus sit, quod mortalis sit, quod ex offenso
fortè vulneratoq; corpore dolorem sentiat, aut
quod deformi natus sit corpore.

Impatentia est tristitia animi nullius labo-
ris, doloris, fastidij, & molestiæ patiens.

Quartò queritur, Quæ sint causæ, & effecta
Tristitiæ. Respondeo, Tristitia nasci ex malo præ-
senti, quod inuici toleramus: Item ex amissione
boni concupiti: Vnde expletis, & finitis epulis,
conuiujs, iocis, ludis, spectaculis, & exactis die-
bus festis, & lætis, contristari solemus. Præterea
Tristitia cum sit affectus frigida, & sicca naturæ
quasi terrestris, viget in frigidis, & siccis tempo-
ribus, ac locis, Autumno, Hieme, nocte, in homi-
nibus bili atra abundantibus; refrigerat cerebrū,
& somnum inducit; hebetat ingenium; obscurat,
& turbat mentis rationem; amat loca obscura;
odit frequentiam hominum; parit luctum, qui est
Tristitia, ex eius, qui charus fuerit, interitu acer-
bo. Tristitiam comitantur Mœror, qui est tristitia
flebilis: Aerumna, quæ est tristitia laboriosa,
& diuturna: Dolor, qui torquet, & cruciat: La-
mentatio, quæ est cum eiulatu: Sollicitudo, quæ
est cum cogitatione: Molestia, quæ est tristitia
permanens: Afflictatio, quæ est cum vexatione
corporis: Desperatio, quæ est sine vlla rerum ex-
pectatione meliorum.

Cap. XIV.

De Fletu.

FLETUS non est affectus animi, sicuti nec
risus, sed est tristitia, seu mœroris effectus.
Nam parit tristitia fletum, suspiria, & gemitus, &
incessum lentum, vultus pallorem, & capitis de-
missionem. Porro fletus est humor ex cerebri ca-
lore per oculos defluens: vnde exicaco nimium
cerebro lacrymæ minimè profluunt: vt in ira, in
diuturno, & longo mœrore, quo solet cor exic-
cari, vt in melancholicis. Cum tamen cor molle
est, & tenerum, & cerebrum humectatum, tunc
facile lacrymæ delabuntur, & defluunt: vt vide-
re est in pueris, sceminis, ægrotis, & ebrijs. Qua-
re ex commiseratione alieni mali, ex amore, &
cupiditate fruendi concupitis, solent etiam faci-
le lacrymæ profundi. Existunt sæpè ex ventro va-
lido, & fumo. Item cum quid videmus, vel legi-
mus, vel recordamur piè, sanctè, officiosè dictū,
aut factum à quopiam, & eo magis, si is, qui fecit,
aut dixit, periculum, aut damnnum sustinuit. Tri-
butus est homini fletus quo suum dolorem testa-
retur, & ostenderet, vt alios in sui miserationem,
& ad opem ferendam citius, & vehementius per-
moueret. Lacrymæ itidem in quibusdā; qui sunt
tenero corde, ac molli facile profluunt, in alijs
tardius. Facile tamen, & citò lacrimæ exarscunt.

Cap. XV.

De Metu.

PRIMO queritur, Quid sit Metus? Respondeo
ex Aristotelis, & Damasceni doctrina, Nyl-

seni item, & Sancti Thomæ, metum, esse affectum
animi, quo nolumus malum futurū, quod nobis,
vel nostris impendet, quodque adeo graue vide-
tur, vt facile superari non possit.

Secundò queritur, Cuiusnam rei tanquam ma-
teriæ obiectæ sit Metus? Respondeo, esse mali: nam
bona non metuuntur, sed optantur. Deinde me-
tus est mali futuri: nam mala præsentia non me-
tu conturbant animum, sed tristitia, & mœrore
consciunt. Item est mali futuri appropinquan-
tis, & impendentis; nam pericula, & mala longè
posita non formidamus. Demum est mali, quod
lædere, vel contristare potest, sed cui obsisti faci-
le nequit, non enim timemus mala, quæ sine dif-
ficultate declinare, cauere, impedire, vel vincere
possumus. Vnde quò quis maior, superior, & po-
tentior est, minus terrore concutitur, minus for-
midine perturbatur.

Tertiò queritur, Quænam & quot sint partes
metui, & timori subiectæ? Cicero subiicit metui
pigririā, qui est metus consequentis laboris: Ter-
rorem, qui est metus concutiens: Timorem, qui
est metus mali appropinquantis: Pauorem, qui
est metus animum perturbans, & quasi loco mo-
uens: Exanimationem, qui est metus pauoris co-
mes, & quo animus quasi deficit; Conturbationē,
qui est metus excutiens animo cogitata: Formi-
dinem, qui est metus permanens.

Sed Nyssen. li. 4. Philo. c. 14. Damasc. lib. 2. fid. orih.
ca. 15. S. Tho. 1. 2. q. 41. a. 4. sex Metus species enu-
merant; videlicet Segnitiam, Verecundiam, Pudo-
rem, Stuporem, Terrorem, Angorem.

Segnitias siue Pigriria est metus consequentis
in agendo laboris, cū quis metuit aggredi opus,
eo quod difficile, & laboriosum existimet. Hinc
opera sæpè differimus, ita, vt difficultate, & labo-
re victi succumbamus. Ex Pigriria, desidia, igna-
uia, negligentia, inertia, & mollities enascun-
tur.

Socordia, est metus consequentis laboris in
consulendo, meditando, & prospiciendo quid o-
pus sit factu.

Verecundia, est metus admittendi aliquid tur-
pe, ne id cum cognitum fuerit, dedecore, aut in-
famia afficiat auctorem. Alij definiunt esse metū
iustæ reprehensionis, quia verecundia aliquando
est rectè facti. Alij verò esse metum ignominia,
aut infamiae ob turpe, vel aliud factū contrahen-
dè. Porro verecundia est affectus bonus animi in-
genij, & modesti, & qui deceat maximè adole-
scentes, & iuuenes. Est enim veluti frænum, quo
animus ob ætatis florem & sanguinis, & cupidi-
tatis feruorem estiuans à malis committendis ab-
ducitur: quare iuuentutem continet in officio, ne
præceps in vitia prolabatur, ad quæ grauius li-
bidines impellunt. De hoc affectu statim pauca
subijciam inferius.

Pudor, qui à quibusdam Erubescencia dicitur,
est metus post turpe aliquid factū, quo quis mali
anteacti conscius, timet ex eo dedecus, infamiam,
conuicium sibi illatum iri; hic etiam affectus est
bonus, quia à lapsu animum erigit, ac ne iterum
in eum relabatur, sollicitè cauet, & ne in consue-
tudinem abeat, defendit: Sed maiori laude, &
commendatione digna est verecundia, quæ ne o-
mnino turpè quid admittatur, prohibet. Sæ-

pè tamen

Damasc.
lib. 2. faci
er: ho. c. 15.
Nyss. lib. 4.
Philo. c. 14.
Cic. Tulo.
4. S. Tho.
1. 2. q. 41.

pè tamen vnus affectus pro altero ponitur: multum in ijs pudor valet, qui honoris sunt cupidi.

Stupor, est metus ingens ex vehemēti, subita, & inopinata cogitatione mali profectus, sensum adimens: stupida enim membra dicuntur, quibus est sensus ex toto ereptus, aut aliqua ex parte detractus.

Terror, est metus concutiens, qui solet ab aliquo incuti ob comminationem mali infligendi, vel ob difficultatem, & grauitatem maximam sustinendi.

Angor, qui dicitur etiam Agonia, est timor animum sollicitans, & vexans ob malum extrinsecum iam iam perferendum, cui resistere facile non possumus. Veluti cum quis in futuro certamine, aut in quocunque alio periculo graui, & difficili tolerando, quod deuitare, subterfugere, & depellere ægrè potest, exagitur, premitur, & extimescit: vnde & agonia laborare dicitur. Apud Lucam de Christo Domino legimus, quod factus in agonia prolixius orabat: cuius agonie fuit tanta vis, quam ipse spontè suscepit, ac pertulit, vt sanguineum in eo sudorem exprimeret. Quidam definiunt esse timorem casus incerti, miseri, & calamitosi: quoniam cum incertus est rei exitus, & veremur in ea re aliquem successum infelicem & miserum, agonia premimur, ac diuexamur.

Quartò quæritur, Quinam sint effectus Timoris. Respondeo, Metu contrahi, & debilitari cor, ad cuius opem, & subsidium, calorem superiorum partium ei natura submittit, atque suppeditat. Vt enim in obfessa, & trepidante ciuitate omnes ad Principem confugiant: sic corde metu perterriti, & consternati, omnia corporis calorem ei examinato subministrant: & cum superior calor non sufficit, etiam inferiorem natura, mirabili prouidentia, eò rapit, & trahit. Apud Macrobiū lib. 7. Saturnalis, ca. 11. quæstio tractatur, cur qui metuunt, pallefcunt. Et respondet Disarius Philosophus; natura cum quid de extrinsecus contingentibus pertimescit, in altum tota demergitur, sicut nos quoque cum metuimus, latebras & loca nos occultantia perquirimus: ergo tota descēdens, vt lateat, trahit secum sanguinem, quo velut curru semper vehitur, hoc demerso humor diluitor cuti remanet, & inde pallefcit. Vnde metum consequitur pallor, frigus, & tremor, præsertim verò pectoris, & manuum, vox est exilis, ac tremis, lingua titubat, & dentes etiam aliquando concrepant, capilli inhorrescunt frigore compressi, aluus laxatur, & soluitur. Nam calor, si descendat deserto corde, ventrem soluit. Apud eundem Macrobiū ibidem dicitur Disarius, laxamentum ventris comitatur timorem, quia masculi, quibus clauderantur retrimentorum meatus, fugientis introrsum animæ virtute deserti laxant vincula, quibus retrimenta vsq; ad digestionis opportunitatem continebantur. Sicut timentes tremunt, quia virtus animæ introrsum fugiens nervos relinquit, quibus tenebatur fortitudo membrorum, & inde saltu timoris agitatur. Hæc ille. Eandem causam Aristotelem reddidisse in problematis testatur Gellius, lib. 9. ca. 14. Qui crasso sunt sanguine, & multo, & calido circa cor, securo sunt animo, & audaci. Qui parum

caloris, & sanguinis habet circa cor, ignaui sunt; ideo qui proportione sanguinis magno sunt corde, natura sua sunt meticolosi, vt lepores. Qui itidem felle carent vnde sanguis accendi possit, timidi sunt, vt columbi, & cerui. Quum facies in metu rubescit, argumentum est animi degeneris, cum verò expallefcit, signum strenui, & fortis: eo quod natura cor, submissis illi vndique subsidijs caloris & sanguinis, corroborat. Metus item mentem perturbat, cogitationes confundit, vnde metu perterriti consilio, & sapientia destituuntur: suspiciones gignit: meticolosi omnes suspiciosi sunt, omniaq; augent in maius: nec vnquam tantum est periculum, quantum sibi fingunt.

Quintò quæritur, An timori opponatur audacia. Aristoteles, lib. 2. Retho. c. 5. docet audaciam esse timori contrariam: quoniam metus est mali futuri, & expectati, & quod non facile superatur diffidentia; sed audacia est fidentia, per quam magnis, & periculosis in rebus multum ipse animus fiducia certa cum spe incommoda, & pericula superandi concipit: vnde fit, vt quò minus quis expertus est, sit audacior, eo quod minus incommoda, & pericula reformidet; ex altera parte experti, sed in periculis sæpè victores, solent esse audaciores, quia putant se victoriam, sicut alii sæpè, adepturos: exercitati in re aliqua, item qui viribus, qui opibus, qui amicorum copia, qui potentia valent, sunt audaciores, quia minus metuunt. Animantes magni cordis minus audent; contra parui cordis magis audent, teste Arist. lib. 3. c. 4. de parti animal. quia quæ magni cordis sunt, minus calent, & ideo magis timent; vnde problem. 4. lectio. 27. ait animantes magni pulmonis sanguinei audaciores sunt, quia plus caloris habent, veteri prouerbio; Audaces fortuna iuuat: quia periclitandæ sunt vires, oportet experiri, & tentare, vt non simus veluti cochleæ, quæ perpetuò latent intra testas; est dictum prouerbium in timidus.

Cap. XVI

De Verecundia.

PRIMO quæritur, Quid sit propriè Verecundia, & an à pudore aliqua ratione distingatur. Respondeo, Verecundiam propriè esse metum dedecoris, siue iustæ reprehensionis. Quidam à pudore ita volunt esse distinctam, quod pudor sit animi sibi male conscij ob delictum perpetrati: verecundia verò sit, ingenui, & modesti hominis iustam reprehensionem metuētis: Ita vt pudor sit metus dedecoris ob turpe aliquid factum: verecundia verò, metus infamæ, & dedecoris ob factum aliquid, quod hominum existimatione turpe habetur, quamuis reuera tale non sit. Vt ingenuus, & modestus vir suis vestibus spoliatus, & nudus in forum, vel theatrum exire cogatur, hominum cœtu inspectante. Verum quicquid sit, hæc duo nomina sæpè confunduntur. Verecundia igitur est metus dedecoris, vel ob aliquid turpiter admissum, vel quod opinione hominum turpe censetur.

Secundò quæritur, an Verecundia sit virtus, an potius affectus animi. Arist. 4. Eth. c. vii. & 2. Ethic. ca. 7. planè docet non esse virtutem, sed affectum animi: & id quinque rationibus concluditur. 4.

Ethic.

De Verecundia agit S. Tho. 2. 2. q. 144. ex Arist. lib. 4. Ethic. ca. vii. & lib. 2. ca. 7. & lib. 3. c. 8. & lib. 2. Rhetor. cap. 6.